

Flere penge eller hjertet med

Trofæjagtens dilemmaer og politiske økologi i Kangerlussuaq, Vestgrønland

Af Astrid Oberborbeck Andersen

Denne artikel undersøger de forandringer som indførelse af *koncessioner* – retten til eksklusiv turismeudvikling på et område – til trofæjagt har ført med sig i Kangerlussuaq, Vestgrønland. Ved at flette forskellige perspektiver etnografisk sammen og begrebsliggøre trofæjagt som et rum, hvor modstridende betydninger og identiteter forhandles, viser artiklen, hvordan trofæjagtudbyderne i Kangerlussuaq forsøger at forene radikalt forskellige jagtverdener.

I december 2012 underskrev Inatsisartut, Grønlands lovgivende forsamling, den første lov om “koncession til turistvirksomhed i udvalgte landområder”. I 2017 udlagde Qeqqata Kommune i Vestgrønland geografisk afgrænsede områder til koncessioner med henblik på trofæjagt på særligt moskusokser og rensdyr. Sammen med Grønlands Selvstyre inviterede kommunen interesserede virksomheder til at ansøge om koncession til trofæjagt i 12 områder nær bygden Kangerlussuaq. Hensigten var at generere økonomisk udvikling og nye erhvervsmuligheder. Skønt lokale fangere har udbudt trofæjagt siden midt 1990’erne, blev jagtoplevelser med udlæggelsen af koncessionsområder for alvor cementeret som turismeprodukt. En koncession giver en operatør eneret til at drive turistvirksomhed i et bestemt område i et bestemt antal år. I Grønland er dette nyt, da der ikke findes ejendomsret på land, og fangstområder er tilgængelige for alle. Gennem tiderne har former og normer for brugsret udviklet sig forskelligt i forskellige dele af landet. Området omkring Kangerlussuaq er et af Grønlands største isfri landområder, og har igennem årtusinder om sommeren været benyttet af familier til rensdyrjagt og særlige sommerfangstlejre (*aasivit*).

Sidst i juli rejser mange familier således fra deres hjem på kysten, ind i landet for at leve et særligt familie- og lejrlev centreret omkring fangst og tørring af kød. Lejr- og teltpladser går i arv internt i familierne, og generation efter generation har skabt en helt særlig tilknytning til lejrpladserne, fangstområderne og landskabet omkring dem.

I 1960’erne blev 27 unge moskusokser, med oprindelse i Østgrønland, sat ud nær Kangerlussuaq, fordi danske zoologer og den koloniale administration frygtede, at moskusokserne i Østgrønland var i fare for at blive udryddet. Den nye moskusbestand var først totalfredet men voksede hurtigt, og i slutningen af 1980’erne fik lokale fangere tilladelse til at jage dem.

Denne artikel undersøger, med udgangspunkt i etnografiske feltarbejder foretaget mellem 2019 og 2024, hvordan trofæjagt og etableringen af koncessioner har ændret jagtens politiske økonomi og økologi i landskabet omkring Kangerlussuaq. Dyr og menneskelig mobilitet har taget nye former og fået ny værdi, regler for forskellige former for jagt er ændret og nye rettigheder udfordrer traditionelle tilhørsforhold, hvilket til tider resulterer i konflikter mellem aktører. Artiklen præsenterer erfaringer fra og synspunkter på trofæjagt, delt af fangere i Kangerlussuaq-området, og væver forskellige perspektiver sammen til en etnografisk situeret fortælling, som søger at udfolde trofæjagtens dilemmaer og politiske økonomi og økologi. For fangerne muliggør trofæjagten en ny form for indkomst og erhverv, hvilket på samme tid innoverer og konflikterer med traditionelle jagtværdier.

Trofæjagtens begyndelse i Kangerlussuaq

Johanne Bech er outfitter og hundeslædekusk. Hun har de sidste mange år i vintermånederne koordineret slædekørsel for turister i Kangerlussuaq. Jeg møder Johanne i Kangerlussuaq lufthavns cafeteria i marts 2020. Vi sætter os i et stille hjørne. Johanne er i begyndelsen af 60’erne og det bliver en samtale om moskusokser, vigtige valg i livet og forskellige former for fangst (som jagt ofte kaldes i Grønland).

Den første trofæjagt på moskusokser fandt sted midt i 1990’erne, fortæller Johanne, kort efter det amerikanske forsvar forlod området og overdrog de fleste af deres base-installationer til det grønlandske lufthavnsvesen og hjemmestyre. Dengang foregik al jagt på land med hundeslæde, så den første trofæjagt var også med hundeslæde.

Bygden Kangerlussuaq ligger i bunden af en lang fjord med samme navn, cirka 170 km fra kysten og lidt nord for polarcirklen. De nærmeste byer er Sisimiut, som ligger på kysten stik vest, og Maniitsoq, som ligger cirka 200 kilometer sydvest.

Kort over Kangerlussuaq-området og Angujaartorfiup Nunaa. Genereret via Asiaq på Nunniffiit.gl

Johanne er født og opvokset i Sisimiut, men tilbringer vintermånederne i Kangerlussuaq. Det med motorkøretøjer begyndte midt i 0'erne, fortæller hun. Nu fanger Johanne om vinteren moskusokser fra snescooter såvel som fra hundeslæde. De dyr, hun og familien selv skal spise, fanger de kun med hundeslæde. De smager bedre. Johanne fangede sin første moskusokse i sommeren 1990, da én i familien havde fået tildelt en licens.

I 1995/96 tog hun en outfitter-uddannelse og begyndte at arbejde som hundeslædekører for en af trofæjagtudbydere i Kangerlussuaq. I 2004/5 startede hun for sig selv, først både med trofæjagt og hundeslædeturisme. Begge typer turisme begyndte at eksplodere, og Johanne blev nødt til at vælge den ene af aktiviteterne fra, og det blev trofæjagten. Trofæjagt gav flere penge, men hun skulle "have hjertet med"; hun valgte at følge hjertet.

Trofæjagt er godt, synes hun: "Det er de gamle tyre, der bliver taget som trofæer, og det rydder godt op i bestanden. De skal alligevel dø, ellers bliver de gamle og dårlige." Samtidigt fortæller Johanne, at trofæjagten har ændret sig:

"Da trofæjagten lige var startet, inden koncessionerne blev etableret, fornemmede man, hvem der gik på jagt hvor, og så tog man et andet sted hen. Efterhånden kom der flere til, og folk begyndte at rende ind i hinanden. Man kan mærke, at dyrene er stressede, de opholder sig længere væk og højere oppe i fjeldet, og man skal rejse langt for at nå dem. Først brugte man hundeslæde som transport til jagtområderne, og nu foregår det med snescootere, ATV og helikopter."

Vi slutter vores samtale, og Johanne minder mig om, at det, som hun har fortalt, jo er hendes oplevelse af det hele.

Historien om trofæjagt i Kangerlussuaq er kompleks og kan fortælles på mange måder. Når jeg begynder med et indblik fra en samtale med Johanne, som fandt sted i marts 2020, er det for at belyse, hvordan trofæjagt i Kangerlussuaq er viklet ind i andre former for jagt og erhverv, og hvordan trofæjagt som jagtform er båret af forskellige levede liv, livsbetingelser, valg, samt forskellige interesser og ambitioner. I Grønland er trofæjagt, en global og rekreativ jagtform og et kommercielt produkt, vokset ud af og sameksisterer med former for jagt af en radikalt anden art, nemlig den fangst, som traditionelt har brødfødt Grønlands Inuit-befolkning, og som i dag praktiseres som fuldtidserhverv blandt erhvervsfangere og som fritidsfangst blandt store dele af den grønlandske befolkning.

Innovation og begrænsninger: Trofæjagts politiske økonomi og økologi

Rakel Poulsen og Amâsa Olsen er erhvervsfangere og trofæjagtudbydere, begge opvokset i Sisimiut og nu bosiddende i Kangerlussuaq. Sammen ejer og driver de trofæjagtvirksomheden *Polar Trophy Hunt*. Firmaet har fået tildelt to koncessionsområder: ét syd for fjorden, hvor de opsætter en trofæjagtlejr primært til moskusoksejagt og et andet nordenfjords, som primært er til rensdyrjagt. I 2020 var de 12 områder fordelt mellem 6 trofæjagtudbydere, andre outfittere opererer uden koncession. Amâsa betaler 10.000 kroner om året, bare for koncessionerne og altså den eksklusive ret til at drive trofæjagt i de to områder. Derudover betaler de for hver licens til et trofædyr.

Første gang jeg talte med Amâsa og Rakel var i slutningen af februar 2020. Vinterjagten for erhvervs- og fritidsfangere (også kaldet 'kødjagt') på moskusokser var netop overstået, og der var bare et par dage til vintersæsonen for trofæjagt skulle gå i gang. Jeg opsøgte Rakel og Amâsa i deres værksted.

Banker på og træder ind i et arbejdsrum. Der står to snescootere, som er ved at blive repareret. En hånd stikker frem bag den ene.

“Hej, er du Amâsa?” spørger jeg.

“Ja”, svarer manden bag hånden.

Der hænger hjelme og værktøj på væggene. Ikke mange centimeter væg er fri. Forskellige rifler på række. Store vinterstøvler side om side i forskellige størrelser.

En kvinde kommer ud fra et rum bagved, med moskusuld om hovedet og en pandelampe i panden, “Hej!”

“Du må være Rakel”, siger jeg og præsenterer mig selv. Antropolog fra Aalborg Universitet i gang med et forskningsprojekt om moskusokser og mennesker i Grønland. Rakel spørger, om jeg drikker kaffe eller the. Vi sætter os alle tre omkring et bord, med et kort over området tapet fast på bordpladen. Rakel tænder et stearinlys. Samtalen går på dansk, som begge taler flydende.

Der er mange omkostninger forbundet med trofæjagt, fortæller de. Der skal investeres i særligt udstyr: ting til trofæljere, en båd godkendt til passagersejls og flere sæt af snescootere og ATVer til transport. Selvom de samlet set tjener cirka fifty-fifty på kødjagt og trofæjagt, er der mest omsætning på trofæjagten. Også papirarbejdet kræver meget tid. Først var der ansøgningen om koncessionsområder hos kommunen og erhvervsdepartementet, og der skal søges om licenser til hver enkelt dyr, som skal nedlægges, og man skal markedsføre flere år frem. Der skal kommunikeres med kunder og logistikken skal planlægges. Når dyrene er nedlagt, er der papirarbejde med at indberette fangsten til selvstyret, og sådan er der en masse.

“Moskusokserne er vores levebrød, både i form af kødjagt (subsistens og kommerciel) og som trofæjagt, men koncessionerne er ikke kun hurra fra vores side”, siger Rakel. “Samlet har vi været uforstående for, hvorfor man skal have koncessioner. Der var ikke problemer med trofæjagten uden koncessioner. Med en koncession får man tilladelse, og forpligter sig, til at bygge hytte og investere på andre måder i området, men lufthavnens fremtid er usikker, så vi ved ikke, hvad det er for en fremtid, vi lægger vores penge i.”

Om vinteren har de typisk 10 trofæjagt-kunder, om sommeren omkring 25. Andre udbydere har flere kunder, men Amâsa og Rakel holder igen, fordi de gerne vil sikre, at der er trofædyr nok til kunderne, og for at skåne bestanden.

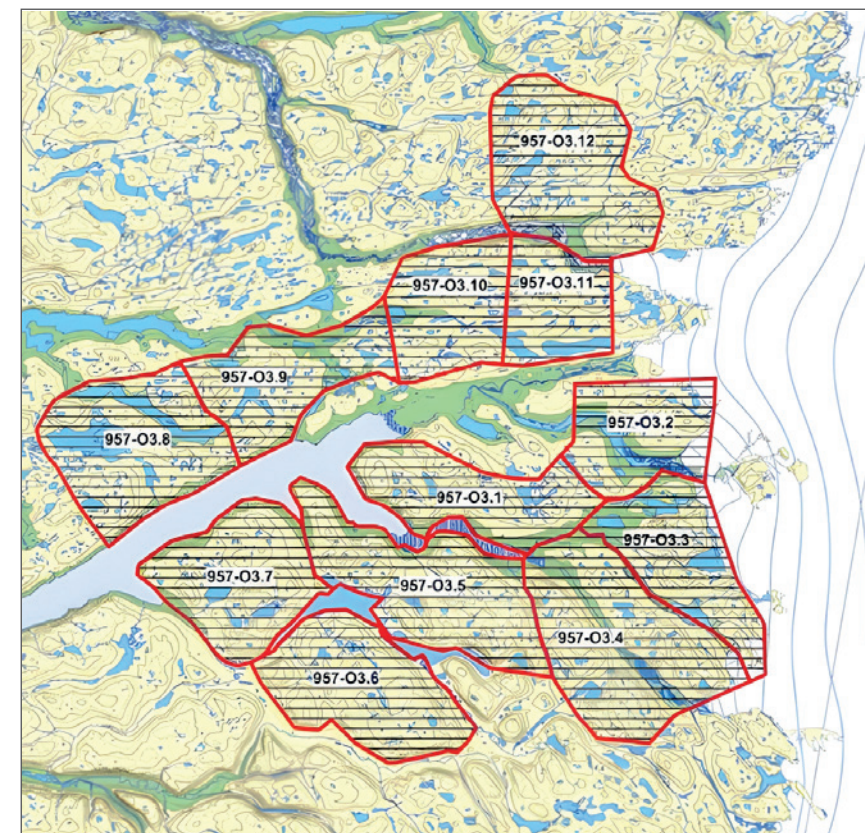
“Vi har begrænset antallet af vintergæster, fordi vi har interesse i at dyrene er der om 15 år. Der skal være gevinster til alle. Men [forvaltningen] har ikke forudset, at vinterjagten de seneste år er intensiveret og presser dyrene væk fra vores koncessionsområde. Hvorfor betale for en koncession, når der ikke er dyr?”

Amâsa og Rakel taler, som flere andre trofæjagtudbydere, om at koncessionerne er skabt og tildelt uden at vildtforvaltningen er tilpasset de nye jagttryk og -former. Deres moskuskoncession ligger midt i det jagtområde, som erhvervs- og fritidsfangere de seneste tre uger har kørt og jaget i. Dyrene er stressede, hvis der overhovedet er nogle tilbage.

Kunderne betaler mellem 60.000 og 90.000 kroner for en trofæjagt. Firmaet får 35.000 kroner. Når kunderne betaler så meget, skal der helst være garanti for at få dyr og trofæ med hjem, siger Amâsa.

Trofæjagt er en helt anden form for jagt end den, som han og de andre erhvervsfangere er oplært til.

Han er ikke altid imponeret over, hvordan trofæjægerne skyder dyret, uden fokus på kødet. Rakel fortæller, at de jo er vant til at bruge det meste af dyret, når de selv går på jagt. Hun opfordrer mig til at tale med folk i bygderne og byerne på kysten, i Maniitsoq og Kangaamiut. De har en anden synsvinkel, nogle er imod trofæjagt.

Kort over de 12 koncessioner som blev etableret i 2018.

Sommerjagt

Torben Karlsen er dansk trofæjagtoperør, indehaver af *Arctic Outfitters*, som startede op i 2010 og fra 2019 til 2023 havde et koncessionsområde, grænsende op til Amåsa og Rakels. Ligesom Amåsa og Rakels, overlapper Torbens koncession med gamle jagtområder, hvor folk fra kysten hver sommer går på rensdyrjagt. Mens Torben havde sin koncession, var han bosat i Grønland, hvilket er et lovkrav. I 2023 opgav han sin trofæjagtvirksomhed, fordi han, som andre trofæjagtudbydere, observerede, at moskusoksebestanden var i nedgang, og fordi han mødte modstand fra folk i sommerfangstlejrene.

I august 2020 interviewede arkæolog Jens Fog Jensen og jeg Torben, der gav flere nuancer til det omfattende papirarbejde forbundet med trofæjagten:

Torben: "Når en trofætyr er nedlagt, skal vi udfylde identifikation på jægeren, fedtlag og alder, og så skal vi afkrydse, hvor vi har skudt den. Vi udfylder, scanner og sender ind til selvstyret. Licensen har et unikt identifikationsnummer. Med den følger et trofæcertifikat. Vi sender trofæet til en konservator i Danmark, som for eksempel håndterer tingene til amerikanske kunder. Nogle får lavet *dip-and-ship*, det vil sige at konservatoren salter det, og sender det til en konservator i USA, som så laver monteringen. Vi *cap*er det som regel om sommeren, næsten altid i campen, det vil sige, vi tager hovedskindet af. Jeg pakker trofæet, indleverer til den shippingagent som er her, vedhæfter trofæcertifikat, og så bliver det sendt ud til en konservator frossent.

Da vi startede, var der en overrepræsentation af gamle tyre. Så udviklede *qiviut* (moskusokseuld) sig til at være en attraktiv forretning, hvilket har resulteret i, at der har været overdrevet meget [kød og uld] jagt. Fra, at vi observerede skind, der blev efterladt på fjeldet, fordi de var værdiløse, er der nu trofætyre, der bliver skudt alene for skindet. Fordi prisen på skind i dag er over 2000 kroner."

Blandt de fleste trofæjagtudbydere er der enighed om, at forvaltningen af dyrene og landskabet ikke er tilstrækkelig: de biologiske metoder og frekvensen, hvormed dyrene bliver talt, er ikke optimal, og grænserne for de forskellige koncessionsområder – hvordan linjerne er tegnet op, samt måden de forskellige jagtsæsoner bliver planlagt i forskellige jagtområder, møder også kritik.

Når en trofætyr nedlægges i Kangerlussuaq-området, aktiveres et netværk, der spænder over outfitternes ekspertise og virksomhed, koncessionslovgivningen, Qeqqata kommunes arealtildeling og fiskeridepartementets vildtforvaltning. Trofæjagten indgår i et internationalt marked, hvor udbud og efterspørgsel markerer takten og er med til at bestemme priser og afgøre, om

Trofæ klargjort til forsendelse. Foto: forfatteren.

Trofæjagtlejr fra drone.
De hvide telte er til at overnatte i,
det grønne er et køkken- og spisetelt.
Foto: Jens Fog Jensen.

trofæjægerne vælger at nedlægge deres moskusokser og rensdyr i Canada eller Grønland. Trofæjægerne rejser til Grønland fra hele verden, oftest med agenter som mellemmænd, altså dem, som sælger jagtrejsen til kunden. Trofæjagten eksisterer således i en politisk økonomi og økologi, hvor lokale og globale ønsker og kræfter spiller sammen og somme tider spænder ben for hinanden, og forskellige aktører bidrager til deres del af fødekæden. Politisk økonomi og økologi skrives her sammen i ét, fordi de politiske, økonomiske og økologiske processer, som aktiveres for at få trofæjagten til at ske, ikke kan skilles fra hinanden. Dyrenes mængder, bevægelser og adfærd, jagtmateriel, trofæjægere, outfittere, agenter, konservatorer, regulering af trofæjagt og koncessioner er sammenfiltrede faktorer.

Inkommensurable jagtformer?

Under vores fælles feltarbejde i sommeren 2020, besøgte Jens Fog Jensen og jeg, sammen med Rakel Poulsen, de traditionelle sommerlejre i Tatsip Ataa og Angujaartorfik, som begge ligger syd for fjorden i det gamle fangstområde Angujartorfiup Nunaa. Rakel var med som oversætter; hun havde interesse i at lære folk i sommerlejrene bedre at kende. Fordi de fleste trofæjagtkunder var aflyst på grund af Covid-pandemien, havde hun tid til at rejse med os.

I Angujaartorfik, i en lille sidefjord på sydsiden af Kangerlussuaq-fjorden, var familier fra Kangaamiut og Maniitsoq i gang med jagten. Gideon Lyberth, som er født i Kangaamiut i 1963, er kommet i Angujaartorfik hver

Dronefoto Angujaartorfik. Der er to lejrpladser som kan identificeres ved de to joller i vandet.
Foto: Jens Fog Jensen.

sommer, siden han blev født. For ham er sommerjagten og lejrlevet i Angujaartorfik vigtig på flere planer. I Maniitsoq, hvor han nu bor, har han fem kummefrysere, som han i løbet af året fylder med forskellige slags fisk, sæl, bær, og tørret og frisk kød fra både rendyr og moskusokser. Angujaartorfik beskriver han som en friplads og et feriested, hvor familier oplever en særlig form for fællesskab og socialt samvær; for familierne er det et af højdepunkterne på året, når de rejser til sommerlejren. Vi mødte Gideon i Angujaartorfik og interviewede ham senere i Kangerlussuaq. Når folk i Angujaartorfik blev spurgt, udtrykte de en forsigtig utilfredshed med koncessionerne og den måde trofæjagten foregår. Gideon satte ord på:

“Lige da de startede, var trofæjagten ikke noget problem. For det var ikke så stort dengang. Men det har vokset sig større, og så er det blevet et problem. Og nu har trofæjagtudbyderne slået lejr oppe ved søen der [peger på et kort], så moskus og rendyr ikke kan gå ned til Angujaartorfik. De har stoppet dyrene med deres telte. Det er et meget uheldigt sted, de har slået lejr. Før i tiden kunne vi snakke med trofæjagtarrangørerne, men på de seneste år, er de blevet mere hensynsløse. Vi er kommet mere på kant med hinanden. Det, de kan gøre er, at flytte teltene 300 meter, så er problemet løst, til gavn for alle.”

Lejren, som Gideon refererer til, tilhørte Torben. Torbens udlægning af placeringen var en anden:

“Vi har rykket campen helt op til søen deroppe, og det er et superfedt område, dels fordi vi ligger lige ved elven, hvor vi har rigtig fint fiskeri til madforsyning, og vi har søen deroppe, hvor vi har en landgangsjolle liggende. Den har dog været udsat for hærværk. Hvis det fortsætter, er det ikke realistisk at have turistkoncession i området deroppe.”

Torben nævner, at trofæjagten kulturhistorie er svær at forene med Inuit fangstkultur:

“Jagt, oprindeligt set, har været relateret til privat ejendomsret, og de kongelige og træning af militært personel, og så er det så blevet rekreativt i Vesteuropa, ikke? Og idag har vi så en Inuitkultur, som ser en mulighed for at lave en økonomi i det. Men værdien i en rekreativ oplevelse som trofæjagt, kræver en anden tilgang end når værdien ligger i kødet.” Torben fremhæver flere gange, at kødjagt ikke betaler regninger og ikke kan gøre Grønland selvstændigt.

Gideon er kommunalpolitiker og taler både som fritidsfanger med tilknytning til Angujaartorfik og som folkevalgt i Maniitsoq. Han fremhæver, hvor vigtig sommerfangsten er: “Moskus og rendyr betyder meget for befolkningen i Maniitsoq og Kangaamiut, fordi de fylder deres fryser med kød til vinteren. Deres indkomst er jo lav, så det betyder meget – økonomisk, kulturelt, og for den måde man lever på – at man kan gå på jagt om sommeren og fylde fryseren.”

Om de forskellige former for jagt kan forenes, er et spørgsmål om kommensurabilitet. Trofæjagt i Kangerlussuaq kan med fordel begrebsliggøres som et rum, hvor inkommensurable betydninger og identiteter forhandles. Ideen om inkommensurabilitet er inspireret af Elisabeth Povinelli, der i *Radical Worlds: The Anthropology of Incommensurability and Inconceivability* spørger, hvordan forskellige verdener opstår, og hvordan deres uforenelighed opretholdes, samt hvordan de resulterer i forskellige etiske og epistemologiske horisonter.

Gideon peger på, at de forskellige jagtformer kan forenes ved at forvalte anderledes og respektere de forskellige former for jagt: “Man kan løse det ved at dem, der går på kommerciel vinterjagt ikke jager der, hvor der er sommerjagt, som bygger på en helt anden kultur. Og at trofæjagt ikke forstyrrer dyrenes bevægelse, samt at man skal vise hensyn i sin brug af landskabet.”

Rakel nævnte i en anden samtale, at det handler om at udvikle trofæjagt med samvittighed, så den ikke ødelægger tingene for andre: “Hvis man ikke kan sproget [grønlandsk], så hører man ikke kritikken fra de andre, og så

får man ikke dårlig samvittighed” – “det er svært at finde balancen mellem at være enkeltvirksomheder i konkurrence og at være med til at løfte et samfund”.

Trofæjægerne, og særligt dem, som er opvokset med fangst, opererer i en kompleks politisk jagtøkologi, på tværs af radikalt forskellige normer og værdier. Hvad kræver det at forene de radikalt forskellige former for jagt? Hvad kræver det af trofæjagtudbyderne og de andre jægere, og hvad er implikationerne for forvaltningen og den videnskab, der ligger bag?

Forslag til videre læsning

Andersen, Astrid Oberborbeck (2023) “Muskox multiplications: the becoming of a resource, relations and place in Kangerlussuaq, West Greenland”. *Acta Borealia*, 39(1), 75-94.

Knudsen, Pauline (2008) “Angujaatorfiup Nunaa. Fortidsminder og mundtlig tradition.” *Tidsskriftet Grønland*, 4-5: 2-11.

Povinelli, Elisabeth (2001) “Radical Worlds: The Anthropology of Incommensurability and Inconceivability”. *Annual Review of Anthropology*, 30, 319-334.

Om forfatteren

Astrid Oberborbeck Andersen er Ph.d. i antropologi og lektor ved Aalborg Universitet. Hendes primære forskningsområder er menneske-miljø relationer og klimaforandringer i Grønland, Danmark og Latinamerika. Hun er medredaktør på bogen *Rubber Boots Methods for the Anthropocene: Doing Fieldwork in Multispecies Worlds*.